

Волошин Олексій Гнатович,
старший викладач кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОТРУЙНИХ, СИЛЬНОДІЮЧИХ РЕЧОВИН, МІКРОБІОЛОГІЧНИХ АБО ІНШИХ БІОЛОГІЧНИХ АГЕНТІВ ЧИ ТОКСИНІВ

Склад злочину, що включає використання отруйних, сильнодіючих, мікробіологічних або інших біологічних агентів чи токсинів, має специфічний предмет посягання. Ця кримінально-правова норма встановлює відповідальність за незаконні діяння з отруйними і сильнодіючими речовинами. З метою належної кваліфікації дій (бездіяльності) винних осіб і щоб уникнути незаконного притягнення до кримінальної відповідальності невинних необхідно, перш за все, визначити поняття отруйних і сильнодіючих речовин.

Посилання на термін сильнодіючі та отруйні речовини є в ст. 321 КК України. Юридичне визначення цих термінів подає Коментар КК України:

– отруйні речовини – це отрути, токсини (бойові, лікарські, сільськогосподарські та інші), які, потрапляючи всередину організму людини через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати смерть людини або психоневрологічний розлад, порушення дихання чи функції серцево-судинної системи, ураження нирок (нефропатію) чи печінки (гепатопатію) тощо. Вони можуть бути мінерального (миш'як, стрихнін, ртуть та сулема, синильна кислота та інші ціаніди, пестициди тощо), рослинного (отрута, виділена із мухомора, білої поганки тощо), тваринного (зміїна отрута та отрута, що виробляється членистоногими тваринами) або змішаного чи штучного (хімічного) походження, оскільки їх потрапляння в організм навіть у незначних дозах викликає тяжке отруєння (гостре чи хронічне) або смерть;

– сильнодіючі речовини – це речовини лікарські, побутові, промислові та інші хімічні речовини, які, потрапляють в всередину організму через органи дихання, травлення або шкіру, здатні викликати смерть людини чи справляти на неї сильний негативний вплив. До них, зокрема, віднесені аміназин, бісептол, гросептол,

еритроміцин, ефералган, камфора, корвалол, ністатин, нітрогліцерин, новокаїн, сульфадимезин, тетрациклін, фурацилін, Деякі інсуліни та вітаміни, кислота ніотинова, настойки женьшеню і прополісу, розчин йоду спиртовий. До них належать й інші кислоти, луги, солі [1].

На сьогодні Перелік сильнодіючих та отруйних речовин, які би були дозволені чи не дозволені до використання відсутній. Є лише Наказ МОЗ «Про затвердження Переліків отруйних та сильнодіючих лікарських засобів» [2]. Проте це лише Перелік сильнодіючих і отруйних лікарських засобів, а не Перелік сильнодіючих і отруйних речовин.

Отже, на даний період віднесення речовин до отруйних чи сильнодіючих є законодавчо неврегульованим. Тому на сьогодні можна проводити лише дослідження тих чи інших речовин щодо їх складу, структури, якісного та кількісного вмісту.

Проводити такі дослідження можуть фахівці експертних установ, які здійснюють експертизи матеріалів, речовин та виробів. До таких експертних установ належать:

- Експертна служба МВС України (ДНДЕКЦ, Київський НДЕКЦ МВС України, НДЕКЦ в областях України);

- Науково-дослідні інститути судових експертиз МЮ (Дн.НДІСЕ, КНДІСЕ, ЛНДІСЕ, ОНДІСЕ, ХНДІСЕ та їх філіали);

- Експертна служба СБУ України.

Посилання на терміни мікробіологічні або інші біологічні агенти чи токсини є в ст. 326 КК України. Юридичне визначення цих термінів подає Коментар до КК України:

Мікробіологічні та інші біологічні агенти – це предмети і речовини біологічного походження (мікробіологічні, біологічні препарати, патогенні для людей і тварин мікроорганізми тощо), які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей.

Токсини – це сполуки (частини білкової природи) бактерійного, рослинного або тваринного походження, здатні при потраплянні в організм людини спричиняти захворювання або смерть (містяться в отруті змій павуків, скорпіонів, в грибах та різних рослинах), які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними [1].

Отже, на даний період дослідження мікробіологічних або інших біологічних агентів чи токсинів врегульовано Правилами поводження, характером і умовами діяльності, пов'язаними з мікробіологічними та іншими біологічними агентами та токсинами, правила особистої та суспільної безпеки при роботі з біологічними матеріалами, з мікроорганізмами I-II групи патогенності, регламентуються, зокрема: Законом України від 6 квітня 2000 р. № 1645-III «Про захист населення від інфекційних хвороб» [3], наказом МОЗ від 14 грудня 1992 року №

183 «Державні санітарні правила ДСП 9.9.5.035-99» [4], Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст. 546) (згідно з Постановою Верховної Ради Української РСР від 26 червня 1991 року № 1268-ХІІ, враховуючи зміни, внесені 18 грудня 2017 року), від 3 квітня 2018 року N 2380-VIII [5].

Проводити такі дослідження можуть фахівці експертних установ. До таких експертних установ належать:

- Експертна служба МВС України (ДНДЕКЦ – судова імунологічна експертиза, судова цитологічна експертиза, судова молекулярно-генетична експертиза, судова експертиза волосся, Київський НДЕКЦ судова імунологічна експертиза, судова молекулярно-генетична експертиза, судова експертиза волосся), у всіх НДЕКЦ в областях України виконують судову імунологічну експертизу, у НДКЕЦ (Львівська, Миколаївська, Вінницька, Запорізька, Харківська області) виконують молекулярно-генетичну експертизу, в НДЕКЦ у Одеській області виконують судову експертизу об'єктів рослинного походження, в НДЕКЦ у Миколаївській та Вінницькій областях виконують судову одорологічну експертизу.

- Науково-дослідні інститути судових експертиз МЮ (ДНДІСЕ, КНДІСЕ, ЛНДІСЕ, ОНДІСЕ, ХНДІСЕ та їх філіали) – судова експертиза об'єктів рослинного походження, судова експертиза об'єктів тваринного походження;

- Експертна служба СБУ України – судова імунологічна експертиза, судова цитологічна експертиза.

- Експертна служба МОЗ України (Бюро судово-медичних експертиз – судово-медичні експертизи (імунологічні дослідження; цитологічні дослідження; токсикологічні дослідження; дослідження волосся); молекулярно-генетичні дослідження (лише у м. Дніпро та м. Одеса)).

Коли виникає необхідність щодо дослідження мікробіологічних або інших біологічних агентів чи токсинів, яких немає серед переліку видів експертних досліджень, які можуть проводити вище вказані Експертні установи, то призначаються або окремі експертизи, або комплексні експертизи із залученням відповідного фахівця з певної галузі знань для вирішення поставлених питань.

Список використаних джерел

1. Науково практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 1063 с.

2. Про затвердження Переліків отруйних та сильнодіючих лікарських засобів : наказ Міністерства охорони здоров'я від 17 серп. 2007 р. № 490. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1007-07>.

3. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 6 квіт. 2000 р. № 1645-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14>.

4. Державні санітарні правила ДСП 9.9.5.035-99 : наказ МОЗ України від 14 груд. 1992 р. № 183.

5. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1991, № 41, ст. 546.